

kapitole snesený materiál byl zhodnocen se stanoviska historicko-diplomatického. Autorovi se podařilo sebrati doklady skoro ze všech zemí evropských, nejen střeoevropských a bylo by bývalo vhodné, kdyby ještě nadto kontraposicemi významněji byla oceněna látka tu nahromaděná.

Konečně v poslední části své práce autor probírá vnitřní stránku kapitulací a korunovačních reversů a výstižně je charakterisuje, že upravují postavení panovníkovo ve státě a jeho kompetenci ve stavovské ústavě. I po stránce obsahové jsou si kapitulace států střední Evropy podobny a tak i v tomto bodě je zřejmý stejný původ, stejný pramen. Nelze skutečně litovati vynaložené námahy autorovy k vysvětlení tak zajímavé instituce evropského významu, jako jsou kapitulace a korunovační reversy a bylo by si přáti, aby jako doplňkem a vysvětlivkami byly vydány tyto kapitulace, často čerpané Rauschrem z pramenů a literatury těžko dostupné, na podkladě diplomatickém a kritickou metodou, aby tak jako argumentum ad oculos vynikla jejich vzájemná podoba. Ča.

Václav Chaloupecký, Staré Slovensko. Bratislava 1923. Str. 424 + XX. Spisy filosofické fakulty university Komenského v Bratislavě. Již přípravné studie Chaloupeckého pro přítomné dílo vzbudily pozornost. Neboť, ač nabyli jsme Slovenska, jako nové země dávno ztracené, nebyl tu nikdo dosud, kdo by pojednal o historii této země jako takové. Dílo Chaloupeckého jest prvním, které přijalo na sebe tento úkol. A přejalo ho v úplnosti. Hlavním cílem díla Chaloupeckého jest ukázati a dokázati zvláštní individualitu Slovenska a to geografickou i historickou. O tom pak sporu býti nemůže, že tento cíl Chaloupeckým byl v jeho díle dosažen. Celých osm prvních kapitol jest věnováno tomuto předmětu v plastickém líčení, zvláště topografických poměrů země. Autor velmi podrobně tu líčí hranice Slovenska, jež patrný zůstávají i po připojení Slovenska k Uhrám. I potom byla tu hraniční dělba mezi Maďarskem a Slovenskem, byla tu ona pohraniční zařízení hraniční, která byla mezi jinými zeměmi samostatnými. Chaloupecký zvláště v kapitole V. a VI. mluví o starých zařízeních na obranu země a obranách a stezkách zemských použív podobného zpracování pro jiné části Uher-ska, čerpá z bohatého materiálu topografického a líčí hranice Slovenska, jež vyznačuje také na přiložených mapách. Sedmá kapitola díla Chaloupeckého sleduje hranice Slovenska v poměru k ostříhomské diecesi a osmá pak líčí vznikání novohradů a rozrušování dosavadních přirozených hranic.

Kapitola IX. až XIII. jest věnována organizaci správy a otázce národnostní. Chaloupecký probírá nejprve otázku hornictví na Slovensku, pak studuje původ stolic a tu jest opět zajímavá studie souvislosti sídel starých božích soudů s pozdější organizací správní. V kap. XI. probírá organizaci církevní a ve XII. organizaci správní. Zvláště v kapitole poslední nemohl již Chaloupecký přinést mnoho nového, neboť otázky správy území uherského probádány jsou již dosavadními badateli velmi důkladně. Ale i tu snaží se autor o samostatné řešení různých otázek. V kapitole o národnostních otázkách opět rozvinul studium otázek nových. Jest mínění, že Slováci zaujali svá sídla především přes Moravu.

Ku konci knihy jest pojednání o pramenech historických, které samo o sobě jest důležitou studií. K němu připojen jest podrobný seznam listin uherských Slovenska se týkajících, ze staršího středověku. I tento seznam bude vítán při dalším studiu dějin Slovenska, protože Chaloupecký sestavil tu rozptýlené listiny spolu s uvedením, kde listina byla editována a kde o ni byla napsána kritika.

K textu dodán jest ještě rejstřík, neobyčejně obsáhlý a podrobný, obsahující historický místopis Slovenska až do XIII. stol. a také historický vokabulár z téže doby. I k tomuto rejstříku budou se vraceti další badatelé.

Chaloupecký má nespornou zásluhu, že byl prvním badatelem, který věnoval se vyličení dějin Slovenska, země, která náležela k českému státu, právě z tohoto hlediska. Východiskem práce jest století XIII., století mohutných změn, které právě přinášely sebou zánik oněch specifických znaků samostatného vývoje Slovenska oproti Maďarsku. Autor opíraje se o toto století vniká do doby starší. Zdá se nám, že právě proto, že Chaloupecký omezil se až do XIII. stol. vznikl úkol nový, ukázati totiž, zda a jak i ve stoletích pozdějších objevuje se samostatná individualita Slovenska, zvláště v dějinách sociálních a právních.

Dílo vzbudilo pozornost. To dokazuje i obsáhlá kritika díla napsaná prof. Kadlecem do Průdů roč. IX. č. 1. a 2. Prof. Kadlec nejlépe byl povolán, aby ocenil dílo Chaloupeckého. Hodnotí je velmi příznivě. Vytýká však autorovi některé vady. Jsou dvojího celkem druhu: jedny vznikly podle mínění Kadlecova z chybného filologického výkladu topických názvů a druhé vznikly zvláště v části, pojednávající o správě Slovenska tím, že autor nepovšiml si výsledků dosavadního badání. Nelze popřít, že filologie hraje v nejstarších dějinách velkou úlohu. Kdo odváží se k výkladům na jejím podkladě, musí býti velmi dobře připraven. Může pak dojít k dalekosáhlým výsledkům. Větší význam mají výtky Kadlecovy, pokud jde o vady druhého druhu. Nikdo zajisté nepochybuje o významu studia přímo pramenného. Ale nelze se na ně omeziti tam, kde o řešení úkolu jest obsáhlá již literatura, která daný předmět probírá z několika hledisek. Je pak velmi pochopitelné, že autor, který tak činí, dopouští se i vad, kterých by se mohl jinak vyvarovati. Recenze Kadlecova pak sama přináší některé nové poznatky vzniklé na základě studia topických názvů, zvláště zajímavé pojednání o hradech černých a bílých.

Chaloupecký odpověděl na kritiku Kadlecovu replikou v Průdech roč. IX. č. 4. Není spokojen s jeho kritikou. Nesouhlasí zvláště s míněním, že Slovensko bylo na poč. 13. stol. hojně osídleno. Brání svůj výklad, že comes curialis = služný dvorský, dále obhajuje svůj výraz pristalec. Hájí svého mínění o usídlení Slovanů bulharských a slibuje zvláštní pojednání o tomto předmětu. Konečně probírá jména některých míst a obhajuje svůj filologický výklad. Zmiňuje se také o metodě při svém badání. Upozorňuje, že pracuje nejprve na základě pramenů a pak teprve obrací se k literatuře.

Na tuto kritiku kritiky odpověděl Kadlec v 5. čís. Průdů. Zdůrazňuje badání přímo pramenné, ale klade důraz i na prostudování literatury, která zpracovává danou otázku. Obhajuje tím vlastní svou metodu badání. Probírá opět některé filologické výklady Chaloupeckého a kritikuje je. Ukazuje, že některé neobstojí. Znovu potírá mínění Chaloupeckého o výkladu názvu comes curialis. Ukončuje také svou polemiku.

Kniha Chaloupeckého i kritika a polemika Kadlecova poskytly vděčnou látku k novému badání. Dávají v mnohých otázkách přímo podněty. Jsou tudíž velmi cenné nejen svým obsahem, nýbrž právě těmito podněty.

Rauscher.

Karel Chochole-Dr. Tomáš Bednář: Přehled ustanovení kolkových a poplatkových v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. — Praha 1925. — Státní tiskárna. — 8°. — Stran 135. — Brož. 10.— Kč. — Zákonem č. 54 z roku 1925 nastaly některé změny v poplatkovém právu a sazebníku; pravidelně zákony poplatkové vůbec bývají nepřehledné, a proto autoři knížky snažili se předpisy tyto uvést v systém spolu s ustanoveními dřívějšími. Možno říci, že snaha tato se jim v plné míře podařila, a že v knížce malé, však důkladné a přehledné, sestavili stručně systematiku poplatkového práva, z níž každý může čerpati poučení ve spleťtých ustanoveních poplatkových. Kniha obsahuje pouze ustanovení platné v zemích historických. Ač přesahovalo by to rámec knihy, doporučovalo by se pojetí do ní i ustanovení o nejdůležitějších dávkách obecních, pokud mají platnost v celém státě, jako zvláště o dávce z přírůstku